

sla na přátelské setkání účastníků konference.

Následující den měly v sekci pro období po roce 1945 podle programu odeznít příspěvky polských účastníků konference z Polska. Prvním byl Referát W. Lesiuka *Współczesna mniejszość w Polsce i Polacy w Niemczech w świetle traktatu polsko-niemieckiego z 1991 roku i jego praktycznej realizacji*, dále příspěvek S. Senfta *Kapitał zagraniczny i pomoc gospodarza z RFN a mniejszość niemiecka w wojwodstwu opolskim po 1989 roku*.

Po diskusi následoval blok věnovaný Romům v ČR a SR. N. Pavelčíková přednesla referát *Sociální stratifikace romského etnika českých zemí po roce 1945, jeho vliv na současné problémy*. M. Dubayová se zamýšlela ve svých kulturně antropologických poznámkách nad pojmem chápání domova v romském etnickém společenství. L. Typovská přednesla *Informace o Romském projektu na katedře sociologie FF UP v Olomouci* a M. Blatníková hovořila o poradenských službách v úřadu práce.

Celý blok přinesl řadu otázek o problémech Romů v ČR a SR a diskutující se snažili hledat prostřednictvím referujících odpovědi alespoň na některé nejpalčivější otázky.

Paralelně zasedala sekce pro období 1918–1938, kde v její první části referovali autoři s příspěvky: T. Jiránek: *Potíže se začleňováním německé menšiny do hospodářství ČR v prvních letech existence republiky*; J. Tůma: *Názory německých politických stran na sociální postavení německé menšiny v českých zemích na konci 20. let*; J. Šebek: *Německý politický katolicismus a hospodářská krize 1929–1933*.

Po diskusi pokračovala druhou částí, kde referovali: J. Čechurová: *Menšina v menšině, »Péče« o Čechy v pohraničí*; P. Matula: *Existenčné podmienky českých*

stredoškolských profesorov na Slovensku 1918 až 1938; J. Vaculík: *Česká minorita na Volyni mezi dvěma válkami*; J. Englová: *Zajímavé prameny k poznání sociálních skupin nestátního úřednictva*; J. Premusová: *Vlastnictví jako důvod sídelní skladby Hlučínska*.

Uvedené názvy mají dostatečnou vypovídací schopnost a alespoň v hrubých rysech informují o jednání sekce, které se pisatelka zprávy nemohla účastnit z časových a prostorových důvodů.

Ze závěrečného hodnocení konference, které přednesl Z. Kárník, vyplynulo, že jednání konference posunulo oblast bádání o národních menšinách opět o krůček dál. Všichni účastníci odjžděli s nadějí na pořádání další konference s problematikou národních menšin v příštím roce opět v Opavě.

Helena Nosková

Jazyk a školstvo národnostných menšin na Slovensku a v krajinách strednej Európy v 2. polovici 20. storočia

Stará Lesná, 28. – 30. 10. 1999

Někteří z účastníků konference se za necelé tři týdny setkali na mezinárodní konferenci, kterou pořádal Spoločenskovedný ústav SAV v Košicích. Pořádal ji nikoliv v Košicích, ale za přispění Nadace Friedricha Eberta ve středisku SAV ve Staré Lesné ve Vysokých Tatrách. Konference se konala ve dnech 28. – 30. 10. 1999 pod názvem *Jazyk a školstvo národnostných menšin na Slovensku a v krajinách strednej Európy v 2. polovici 20. storočia*. Účastnili se jí vědečtí pracovníci, představitelé státní a obecní správy z Rakouska, Maďarska, Ukrajiny, Běloruska, České republiky a Slovenské republiky. Tématem konfe-

rence bylo národnostní školství národnostních menšin a jejich vzdělávání v mateřském jazyce. Nejspontánnější jednání se týkalo Romů, romštiny a vzdělávání v tomto jazyce. Úvodní referát Mileny Hübschmanové z Indologického ústavu FF UK v Praze *Inspirace pro jazykovou politiku ve vztahu k romštině* poukázal na nové srovnávací metody v přístupu k jazyku menšin. Přítomní se dozvěděli o následcích tzv. kolonializovaného vědomí zasahujících vývoj jazyka některých menšin, mohli se seznámit s obdobnými problémy, které postihují s ohledem na vývin mateřského jazyka i další menšiny, např. Laponce. M. Hübschmanová stručně nastínila možnosti, které by mohly vést k rychlému vyrovnávání zanedbávaného jazyka a umožnily by minoritě rychlý vzdělanostní vzestup.

S problematikou Romů, romštiny a vzdělávání na Slovensku seznámila Anna Jurová ze Spoločenskovedného ústavu SAV v Košicích, která ve své práci nad poznáváním Romů v Československu, nyní ČR a SR, kombinuje metody historika, sociologa i kulturního antropologa. Její referát upoutal schopností srovnávání historického materiálu, tisku, dobových masmediálních rysů a precizací závěrů k problematice Romů na Slovensku v uplynulých 50 letech.

V diskusi vystoupili romští aktivisté, představitelé státní a obecní správy. Projednával se především palčivý problém romských osad na Slovensku a zlé sociální podmínky, ve kterých se v současnosti romská menšina na Slovensku nachází, i diskutované označení »sociální skupina«.

Další okruh referátů byl věnován maďarské menšině na Slovensku, kde odezněly zajímavé referáty o maďarském národnostním školství v maďarských

ostrovech na Slovensku a o sociologických výzkumech, které uskutečňují jak maďarští, tak slovenští vědci a pedagogičtí pracovníci. Autorkami referátů byly Mária Homišinová ze Spoločenskovedného ústavu SAV v Košicích a Anna Sándorová z Katedry hungaristiky Pedagogické fakulty v Nitře.

V diskusi dospěli přítomní k závěru, že menšinové národnostní školství je důležité na prvním stupni základní školy, protože umožňuje dětem lepší pochopení abstrakt a jejich úkonů. Maďarské děti z maďarských jazykových ostrovů na Slovensku, které navštěvovaly první stupeň ZŠ s vyučováním ve svém mateřském jazyce, se projeví jako daleko způsobilější v exaktních předmětech než maďarské děti, které navštěvovaly slovenskou školu a vytvořily si bariéry v těchto předmětech, protože nerozuměly plně jazyku, t.j. slovenštině.

Druhý den otevřel blok jednání o Slovácích v Maďarsku, kde o problematice slovenského menšinového národnostního školství hovořila Anna Divičanová z FF Univerzity L. Etvosa v Budapešti, Ján Chlebnický ze Slovenského výzkumného ústavu v Békešské Čabě a Adam Szentay z Výzkumné skupiny pre menšinové otázky MAV.

S obdobnou tematikou vystoupila Helena Nosková z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Klubu slovenské kultury v ČR se sídlem v Praze, když v bloku referátů o slovenské národní menšině referovala o vývoji názorů slovenských občanských sdružení na vznik gymnázia s výukou slovenštiny v Praze i o nezájmu studentů a rodičů o menšinový typ školy. Referující i diskutující se v závěru diskuse k této problematice shodli, že škola národní menšiny musí být přitažlivá i pro majoritu, jinak je odsouzena k zániku.

Sumarizující referát z rozsáhlého sociologického výzkumu k dané tematice v oblasti národnostních menšin přednesla Gabriela Sokolová ze Slezského ústavu SZM v Opavě pod názvem *K otázce jazykového a národního vědomí národnostních menšin v ČR*. Olga Šrajerová z téhož pracoviště přednesla příspěvek *Retropektiva, současnost a perspektiva školstva národnostných menšin v ČR*.

Sviatlana Piskun z Belrusian State University v Minsku vystoupila s referátem *Linguistic aspect inter-ethnic relationships in Belarus*.

O národnostním školství německé národní menšiny na Slovensku v meziválečném období hovořili vědečtí pracovníci Společenskovedného ústavu SAV v Košicích Soňa Gabzdilová a Milan Olejník. Postavením českých dětí, studentů a profesorů v letech Slovenské republiky 1939–1945 se zabýval Pavol Matula z téhož pracoviště. O dvojjazyčnosti na Těšínsku hovořil Mečislav Borák ze Slezského ústavu SZM v Opavě, přičemž hlavní pozornost věnoval polské národní menšině a jejím spolkům.

I k tomuto bloku odezněla rozsáhlá diskuse, která přesáhla rámec menšinového školství a zabývala se také historií národních menšin.

O vzdělávání v ukrajinštině a rusínštině na východním Slovensku v průřezu 50 let referovali Mikuláš Mušinka, Marián Gajdoš a Stanislav Konečný.

Zvláštní blok byl věnován situaci na Ukrajině, ve kterém o národnostních otázkách ve školství referovali pracovníci Institutu sociologii NAN z Kyjeva na Ukrajině.

Larisa Aza přednesla úvodní referát *Jazyková kompetentnosť v kontexte medzi-etnickej integrácie na Ukrajině*. O dalších problémech národnostních menšin na Ukrajině z pohledu jazyka a kultury

referovali Vladimír Taraseno a Anatolij Ručka.

Problematickou rusínštinou, vzdělaností v rusínštině se zabývali referující ze Společenskovedného ústavu a ústavu národnostných štúdií PU v Prešově. Stanislav Konečný přednesl úvodní referát tohoto bloku, který nazval *Rusíni/ Ukrajinci na Slovensku a vývoj otázky spisovného jazyka*. Další příspěvky o současném stavu rusínského jazyka na východním Slovensku přednesli Vasil Jabur, Anna Plišková, Mikuláš Mušinka, Alexander Zozulák a Mykola Makara.

Ivan Sjuzko z Ústavu svetovej ekonomiky a medzinárodných vzťahov v Užhorodu vystoupil se zajímavým příspěvkem *Optácia medzi ČSR a ZSSSR 1945–1947 a otázky jazyka a školstva*.

K okruhům otázek vývoje rusínštinou, postavení ukrajinštinou, ukrajinizace, národního vědomí Ukrajinců a národního vědomí se rozpoutala živá diskuse, která nepostrádala toleranci názorů obou stran.

Dvoudenní jednání konference závěrečným shrnutím uzavřel její hlavní organizátor Marián Gajdoš, který současně upozornil na publikování referátů a příspěvků ve sborníku z konference i na internetových stránkách odborného časopisu Společenskovedného ústavu SAV v Košicích nazvaného *Človek a veda*.

Helena Nosková

Mezinárodní konference Mosty k zítřku

Praha, 2. – 5. září 1999

Mezinárodní konference Mosty k zítřku se konala ve dnech 2. – 5. září 1999 v Národním domě na Vinohradech. Část zasedání proběhla na Židovské rad-